

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 21 februari 1930 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ytterligare anstånd med fullständigt ordnande av de i 31 § lagen om fattigvården omförmälda anstalterna.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 118, vilken behandlats av andra lagutskottet, har hr *Lundquist* i Rotebro m. fl. hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av lagen om fattigvården den 14 juni 1918, 90 §, att med fullständigt ordnande av de i 31 § omförmälda anstalterna må anstå intill den 1 januari 1936 och att, där omständigheterna därtill föranleda, Kungl. Maj:t må medgiva fattigvårdssamhälle uppskov utöver nämnda tid med ordnande, helt eller delvis, av dylik anstalt intill den 1 januari 1939, samt

att vederbörande utskott måtte formulera erforderliga ändringar av lagtexten.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Till grund för bedömandet av det i motionen väckta förslaget anser sig utskottet böra förutskicka följande redogörelse för de bestämmelser i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, vilka beröras av motionen.

**Gällande
bestämmelser
i ämnet.**

Enligt 31 § i nämnda lag skall fattigvårdssamhälle hava anstalt (ålderdomshem, försörjningshem, vårdhem) för mottagande av understödstagare, vilka äro i behov av vård samt ej lämpligen kunna understödjas i hemmet eller utackorderas. Flera samhällen må förena sig om gemensam anstalt. Villkoren för sådan förening samt de bestämmelser, som äro erforderliga för skötseln av anstalten, skola upptagas i reglemente, som fastställas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Fattigvårdssamhälle, som på grund av det ringa antalet understödstagare eller eljest kan anses icke vara i behov av egen anstalt eller del i sådan, kan efter Kungl. Maj:ts befallningshavandes beprövande tillsvidare befrias från skyldighet härutinnan. Härigenom fritages icke samhället från skyldighet att bereda anstaltsvård åt understödstagare, som är i behov därav.

32 § innehåller den bestämmelsen, att i fråga om anordningarna vid fattigvårdsanstalt, som i 31 § sägs, skall iakttagas, bl. a., att därest sinnessjuka, sinnesslöa, tuberkulösa eller med svårare sjukdom behäftade understödstagare icke

kunna erhålla vård å anstalt, som i 35 § avses, utan måste intagas å fattigvårdsanstalten, dessa skola vårdas i särskilda rum eller avdelningar, såvida ej i särskilda fall annat finnes kunna ske utan men för den sjuke eller övriga understödsstagare.

Enligt 90 § får med fullständigt ordnande av i 31 § omförmäld anstalt anstå intill den 1 januari 1931. Där omständigheterna därtill föranleda, äger Kungl. Maj: t medgiva fattigvårdssamhälle uppskov utöver nämnda tid med ordnande, helt eller delvis, av dylik anstalt intill den 1 januari 1934. Under övergångstiden ankommer det på Kungl. Maj: ts befallningshavande att söka åstadkomma ordnande inom kommunerna av sådana anstalter, i fall där så anses lämpligt genom överenskommelse mellan kommunerna om gemensam anstalt. Såsom anstalt får godtagas redan befintlig anstalt, som är eller kan göras lämplig för ändamålet.

Historik. I det av fattigvårdslagstiftningskommittén den 19 februari 1915 avgivna, *Fattigvårdslagstiftningskommittén 1915.* till grund för gällande fattigvårdslag liggande betänkande anfördes i fråga om tidpunkten för anstaltsväsendets ordnande följande:

Givetvis kunna anstalter i den utsträckning, som föreslagits av kommittén, ej anordnas omedelbart, utan en övergångstid är nödvändig för anstaltsväsendets ordnande. Kommittén har föreslagit denna tid till 10 år efter det lagen trätt i kraft. Att taga en jämförelsevis lång övergångstid är så mycket mera av behovet påkallat, som anstaltsväsendet då kan så småningom utvecklas efter förefallande behov samt gjorda erfarenheter och man kan bliva i tillfälle att, med begagnande av den minskning i platsbehovet, som kan väntas inträda genom pensionsförsäkringen, tillgodogöra sig de förutvarande anstalter, som äro eller kunna göras lämpliga för ändamålet. Härvid är särskilt att taga hänsyn till bildandet av sammanslutningar mellan kommunerna.

Propositionen 1918. I den till 1918 års riksdag avlåtna propositionen i ämnet (nr 135) föreslogs en övergångstid av 10 år från det lagen trätt i kraft. Vid framläggande av propositionen yttrade föredragande departementschefen i denna fråga följande:

Möjligt är att den föreslagna övergångstiden i vissa fall kan visa sig vara för knappt tilltagen, men å andra sidan lärer det vara nödvändigt, om man inom rimlig tid vill vinna syftet med bestämmelserna om anstaltsvård, att ej medgiva längre övergångstid. Skulle mot förmodan, efter det lagen tillämpats några år, bliva tydligt, att det ej går att ordna anstaltsväsendet inom föreskriven tid, torde en ändring av lagen på denna punkt kunna åstadkommas. En annan utväg vore, att Kungl. Maj: t tillerkändes rätt att i fall, då synnerliga skäl föreläge, medgiva anstånd, men måhända skulle dröjsmål uppstå i fråga om anstaltsväsendets ordnande, därest någon utväg stode öppen att mot slutet av övergångstiden på detta sätt vinna uppskov. Jag anser mig därför böra tillstyrka kommittéförslaget på denna punkt.

Besparingskommittén. 1925. Frågan om uppskov med ålderdomshemmens uppförande upptogs till behandling av besparingskommittén i dess den 19 februari 1925 avgivna betänkande med utredning och förslag angående socialförsäkringens organisation. Kommittén yttrade härom följande:

Ehuru frågan närmast rör en besparing för kommunerna, anser sig kommittén på grund av den nu föreliggande utredningen om pensionsförsäkringens betydelse för fattigvårdsutgifterna och särskilt för behovet av ålderdomshem böra ifrågasätta, om icke en mera allmän revidering av de förut uppgjorda beräkningarna av nybyggnadsbehovet vore påkallad, samt om icke i detta syfte den i fattigvårdslagen stadgade fristen för ålderdomshemmens uppförande borde förlängas. Under uppskovstiden kan också spörsmålet, huru de olika slagen av anstaltsvård skola tillgodoses på lämpligaste sätt, göras till föremål för en mera ingående undersökning samt, i den mån sammanslutningar mellan flera kommuner visa sig erforderliga, arbetet därpå upptagas med större utsikt till framgång än hittills kunnat ske.

I skrivelse till Kungl. Maj: t den 7 november 1925 anhöll sedermera styrelsen för Svenska landskommunernas förbund på anförda skäl, att Kungl. Maj: t täcktes vidtaga åtgärder för att den i fattigvårdslagens övergångsbestämmelser angivna tidpunkten för anstaltsväsendets fullständiga ordnande måtte bli framflyttad. En förlängning av tidsfristen med fem år vore enligt styrelsens mening erforderlig men också tillräcklig.

Framställning i ämnet år 1925 av styrelsen för Svenska landskommunernas förbund.

Frågan om uppskjutande av tidpunkten för fullständigt ordnande av fattigvårdsanstalterna upptogs till behandling jämväl av 1926 års riksdag på grund av åtskilliga inom riksdagens kamrar väckta motioner.

1926 års riksdag.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande nr 16 anförde andra lagutskottet, såvitt nu är ifråga, följande:

I regel synes, enligt vad utskottet inhämtat, kommunerna hava med verkligt intresse ägnat sig åt uppgiften att ordna anstaltsvården. Medan man i många fall använt sig av äldre byggnader, som undergått behöflig omändring, hava i icke ringa utsträckning på andra håll nybyggnader måst företagas. Smärre kommuner hava i en del fall sammanslutit sig för uppförande av ett gemensamt väl utrustat hem, i syfte att bereda bättre vård, anordna särskilda avdelningar för kroniskt sjuka samt nedbringa kostnaderna; i andra fall hava de träffat överenskommelse med närliggande större kommuner om understödsgarnas inackordering i de senares ålderdomshem. Allt detta arbete, som pågår under ledning av länsstyrelserna och med biträde av fattigvårdskonsulenter, har redan i vissa län fortskridit så långt, att anstaltsfrågan där i stort sett kan anses löst. I andra delar av landet däremot har man ej hunnit så långt. En bidragande orsak härtill har varit, att åstadkommandet av samverkan kommunerna emellan flerstädes vållat svårigheter och tidsutdräkt. Härtill kommer, att de tryckta ekonomiska förhållanden, som under de senaste åren varit rådande, föranlett åtskilliga kommuner att tills vidare ställa sig avvaktande i hopp om bättre tider. Den uppfattningen torde därför onekligen ej alldeles sakna fog. att den tid av 10 år, som lagen anslagit till övergångstid, i vissa fall är för knapp för att medgiva ett tillfredsställande ordnande av anstaltsvården. För att råda bot härför hava i några av de väckta motionerna påyrkats, att kravet på att anstaltsvården skall vara slutgiltigt ordnad i hela landet ej skulle göras gällande förrän efter en tid av ytterligare 5 år utöver den redan medgivna fristen. I andra motioner har föreslagits, att frågan skulle så lösas, att i alla de fall, där ett uppskov visade sig behöfligt, Kungl. Maj: t skulle medgivas rätt

att efter länsstyrelsens hörande meddela uppskov utöver den i 90 § i fattigvårdslagen stadgade tidpunkten.

Utskottet anser icke tillrädligt att lämna ett förlängt generellt uppskov under så lång tid som föreslagits eller ytterligare fem år. Enligt utskottets mening synes kommunernas behov av uppskov med fullgörande av här ifrågavarande skyldighet kunna tillgodoses på det sätt att ett generellt uppskov på ytterligare två år beviljas samt att för de fall, där särskilda omständigheter därtill föranleda, Kungl. Maj: t erhåller befogenhet att medgiva ytterligare uppskov, dock längst till utgången av år 1933.

Då utskottet sålunda ansett sig böra på detta sätt tillmötesgå motionärernas hemställan i fråga om uppskov med ordnandet av ålderdomshemmen, har utskottet avsett, att den förlängning av övergångstiden, som utskottet föreslår, skall bereda kommunerna ökade möjligheter att på det lämpligaste sättet ordna denna för såväl de vårdbehövande som kommunernas ekonomi viktiga fråga utan att onödigtvis fördröja frågans lösning. Utskottet förutsätter, att de myndigheter, som hava sig anförtrodd ledningen av här ifrågavarande arbete, skola låta sig angeläget vara att tillse, att den ökade tidsfrist, som vid ett bifall till utskottets hemställan skulle medgivas kommunerna, av dem användes på sådant sätt, att den mest ändamålsenliga lösning av här föreliggande vårdnadsfråga ernås.

Med denna motivering föreslog utskottet, att 90 § fattigvårdslagen skulle erhålla sådan avfattning, att övergångstiden utsträcktes till den 1 januari 1931 samt att Kungl. Maj: t ägde rätt att, där särskilda omständigheter därtill föranledde, bevilja uppskov utöver nämnda tid med anstaltsfrågans ordnande intill den 1 januari 1934. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

1927 års
riksdag.

I proposition till 1927 års riksdag föreslog Kungl. Maj: t vissa ändringar i fattigvårdslagen i huvudsakligt syfte att genom skärpta tvångsmedel främja mindre kommuners sammanslutning till gemensamt fattigvårdssamhälle eller förening om gemensam anstalt.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 28, hemställde andra lagutskottet om avslag å propositionen samt anförde till stöd för berörda hemställan bl. a.:

Det beslut, som i enlighet med andra lagutskottets förslag fattades vid 1926 års riksdag, avsåg att trygga kommunernas möjlighet att på frivillighetens väg lösa den viktiga frågan om anstaltsvårdens ordnande. Den ökade frist, som i detta syfte medgavs kommunerna, har ännu icke börjat löpa, och någon erfarenhet om dess användning kan alltså för närvarande icke föreligga. Ej heller i övrigt hava sådana skäl anförts, att de enligt utskottets mening böra föranleda riksdagen att nu frånträda den principiella ståndpunkt, som innefattas i 1926 års riksdagsbeslut, och att på sätt i propositionen föreslås nu skrida till vidtagande av åtgärder, vilka innebära en inskränkning av kommunernas självstyrelse inom en betydelsefull gren av deras verksamhet.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

1928 års
riksdag.

Vid 1928 års riksdag väcktes åter ett flertal motioner angående förlängt anstånd med ordnandet av fattigvårdsanstalterna.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 3, anförde andra lagutskottet följande:

I de nu föreliggande motionerna har påyrkats ytterligare anstånd utöver vad tidigare medgivits med anstaltsfrågans ordnande, huvudsakligen med hänsyn till det läge, vari frågan om sinnessjukvården för närvarande befinner sig.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, har nämligen chefen för socialdepartementet — under hänvisning till en av medicinalstyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t den 21 oktober 1927 avgiven reviderad plan för ett successivt utförande av de nyanläggningar samt om- och tillbyggnadsarbeten, som befunnes erforderliga för den statliga sinnessjukvården — förebådat framläggande för detta års riksdag av proposition med förslag till mera planmässiga åtgärder för fyllande av den stora bristen av vårdplatser å de statliga sinnessjukanstalterna.

Vidare har erinrats, att Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande ingått avtal dels den 18 december 1925 med städerna Stockholm och Göteborg och dels den 9 september 1927 med Malmö stad rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård. Statsbidragen till nämnda städer hava för budgetåret 1928—1929 beräknats till sammanlagt 1,300,000 kronor.

Medicinalstyrelsens ovanberörda plan innehåller följande beräkning av antalet erforderliga platser. Det totala nuvarande platsbehovet vore — oberäknat städerna Stockholm, Göteborg och Malmö — 15,959. Det platsantal, som nu kunde beräknas föreligga under vissa förutsättningar, vore 11,598. Det vore alltså behövt att anskaffa ytterligare 4,361 statsplatser. Med hänsyn till folkmängdens beräknade ökning vore motsvarande antal vid 1937 års slut 5,282 och vid 1942 års slut 5,680.

I medicinalstyrelsens plan har vidare erinrats, hursom kasernkommittén uppgjort förslag till omändring av Västmanlands trängkärs kasernetablissemment i Sala och Svea trängkärs kasernetablissemment i Örebro för vård av sådana sinnesslöa, som jämlikt hospitalsstadgan äro berättigade att vinna inträde å hospital. Det förstnämnda av dessa etablissement skulle anordnas till en slutan stalt för manliga asociala imbecilla och den senare till en slutan stalt för kvinnliga asociala imbecilla och idioter.

Det förslag, som medicinalstyrelsen närmast förordar till fyllande av platsbehovet, innebär, att under 10 år skulle anskaffas så många platser, att det beräknade behovet vid 10-årsperiodens utgång skulle bliva fyllt.

Den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen, att sinnessjuka och sinnesslöa efter de närmaste åren skola komma att omhändertagas av staten i större utsträckning än vad nu är fallet. Därest statliga anstalter uppföras i den omfattning, som för närvarande planeras, kommer givetvis behovet av särskilda anordningar för sinnessjuka och sinnesslöa å fattigvårdsanstalterna att i väsentlig grad minskas. Detta förhållande inverkar själfvallet på planerandet av de nya ålderdomshem, som skola uppföras, ävensom på de större ändringsarbeten å äldre anstalter, som skola vidtagas. Enligt vad utskottet inhämtat har anstaltsfrågan lösts eller står i begrepp att lösas i 1,683 av rikets 2,524 kommuner, under det att godkända åtgärder för frågans lösning ännu icke vidtagits i 841 kommuner. Av sistnämnda kommuner anses enligt en av vederbörande myndighet förslagsvis uppgjord plan 55 böra bygga ny anstalt, 254 vidtaga förändringsarbeten å redan befintliga anstalter, 459 bilda kommunalförbund för anstaltsfrågans lösning och 73 avtala om vårdplatser å annan kommun tillhörig anstalt.

Om hänsyn ej tages till det läge, vari frågan om vården av sinnessjuka och sinnesslöa sålunda befinner sig, kunna kommunerna komma att åsamkas onödiga byggnadskostnader. Att, på sätt i vissa motioner förordats, bevilja ett

allmänt uppskov på viss tid med ordnande av anstaltsfrågan är ägnat att väcka betänkligheter och synes ej heller vara erforderligt för tillgodoseende av motionernas syfte. Vad som bör förebyggas är, att kommunerna åläggas att under de närmaste åren färdigställa anstalter, som äro utrustade med ett större antal vårdplatser för sinnessjuka och sinnesslöa än som kan antagas bliva erforderligt framdeles, när frågan om den statliga vården av sinnessjuka och sinnesslöa erhållit sin lösning. För att undvika en dylik olägenhet torde det i vissa fall vara tillräckligt, att uppskov beviljas i fråga om färdigställande av endast viss del av en anläggning, i andra fall åter torde det vara nödvändigt, att uppskov meddelas i fråga om anstaltsfrågans ordnande i dess helhet.

Utskottet anser sig med hänsyn till här angivna förhållanden böra förorda, att med bibehållande av den tidrymd, under vilken dispens enligt 90 § kan medgivnas. Kungl. Maj: t genom ändring av lagrummets lydelse erhåller den vidsträcktare dispensrätt, som kan anses erforderlig för ernående av här angivna syfte.

Med denna motivering föreslog utskottet, att 90 § fattigvårdslagen skulle erhålla den avfattning, som omnämnts här ovan. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

Framställning i ämnet år 1929 från Skattebetalarnas förening.

I skrivelse till Konungen den 6 december 1929 anhöll Skattebetalarnas förening, att Kungl. Maj: t måtte i proposition till 1930 års riksdag föreslå sådan ändring av 90 § fattigvårdslagen, att med fullständigt ordnande av de i 31 § samma lag omförmälda anstalterna måtte anstå intill den 1 januari 1938. Skrivelsen är av följande lydelse:

Skattebetalarnas Förening, som under senare år med allt större uppmärksamhet följt utvecklingen av kommunernas finanser, får härmed underdånigst vända sig till Eders Kungl. Maj: t i en fråga, som på senaste tid blivit av vital betydelse, särskilt för våra landskommuners ekonomi. Frågan gäller de skyldigheter, som enligt den nya fattigvårdslagen av år 1918 ålagts fattigvårdssamhällena, att inom viss fastställd tid ordna den under fattigvården hörande anstaltsvården.

Inledningsvis anser sig föreningen härvid böra erinra om det svåra ekonomiska läge, vari många av våra landskommuner sedan längre tid tillbaka befinna sig, och som till huvudsaklig del har sin grund i de mångahanda ekonomiskt betungande uppgifter, som blivit dem ålagda genom lagstiftning eller andra åtgärder från statsmakternas sida. Särskilt bör i detta sammanhang erinras om verkningarna av de reformer, som stått i samband med folkskoleväsendets ordnande på landsbygden. De skärpta krav, som statsmakterna under senaste decennium ställt på heltidsläsningens allt snabbare genomförande, den omfattande nybyggnadsverksamhet, som dessa medfört, jämte de vidgade skyldigheter att uppföra lärarbostäder, som ålades kommunerna genom 1918 års författning, ha som bekant bragt många av landskommunerna i verkligt ekonomiskt nödläge. På de håll, där nybyggnadsverksamheten finansierats skattevägen, har densamma i de flesta fall medfört en alldeles onormalt hög utdebitering under de år byggnadsarbetena pågått. I de många kommuner åter, där nybyggnadernas finansiering nödvändiggjort upplåning, ha kommunernas utgiftsstaten för långliga tider framåt belastats med dryga utgifter för räntor och amorteringar.

Dessbättre synes på senaste tid den alltför starkt forceerade nybyggnadsverksamheten för folkskoleväsendet i någon mån ha stagnerat, varigenom också hithörande utgifter visat sjunkande tendens.

Knappast har emellertid denna välbehövlige lättnad inträtt, förrän kommunerna ånyo på grund av statsmakternas lagstiftning ställts inför nödvändigheten att fullgöra nya, ekonomiskt synnerligen betungande byggnadsuppgifter, denna gång för ordnandet av fattigvården. Enligt lagen om fattigvården av den 14 juli 1918 § 31 förpliktades nämligen fattigvårdssamhälle att »hava anstalt (ålderdomshem, försörjningshem, vårdhem) för mottagande av understödstagare, vilka äro i behov av vård samt ej lämpligen kunna understödjas i hemmet eller utackorderas». Visserligen må enligt samma paragraf på särskilda villkor »flera samhällen förena sig om gemensam anstalt». Men anstaltsvårdens ordnande blir icke desto mindre en synnerligen dyrbar affär, särskilt som kommunerna ofta visat sig ha mindre intresse för dylika gemensamma anstalter. De önska vanligen av lokalpatriotiska skäl lösa sin anstaltsfråga var och en för sig. Härvid kunna endast i vissa fall äldre byggnader användas. Omfattande nybyggnader ha därför på många håll blivit nödvändiga, ej minst på grund av de bestämmelser rörande anstalternas planläggning, som inrymmas i fattigvårdslagens 32 §. Enligt denna skall nämligen bl. a. iakttagas, »att därest sinnessjuka, sinnesslöa, tuberkulösa eller med svårare sjukdom behäftade understödstagare icke kunna erhålla vård å anstalt som i 35 § avses» — d. v. s. å särskilda härför avsedda vårdanstalter — »utan måste intagas å fattigvårdsanstalten, dessa skola vårdas i särskilda rum eller avdelningar, såvida ej i särskilda fall annat finnes kunna ske utan men för den sjuke eller övriga understödstagare».

Vad som emellertid framför allt gjort ovannämnda byggnadsskyldigheter till ett för kommunerna så allvarligt ekonomiskt problem är den korta tidsfrist, som i lagen medgivits för anstaltsvårdens fullständiga ordnande. Enligt den ursprungliga lagen av år 1918 bestämdes en övergångstid på endast 10 år. Denna har senare på grund av motioner i riksdagen något förlängts. Enligt nu gällande bestämmelser i fattigvårdslagens 90 § må emellertid »med fullständigt ordnande av anstalt, som omförmäles i 31 §», anstå intill den 1 januari 1931. Dock må Konungen, »där omständigheterna därtill föranleda», — — — »medgiva fattigvårdssamhälle uppskov utöver nämnda tid med ordnande, helt eller delvis, av dylik anstalt intill den 1 januari 1934».

Följden av ovannämnda starka begränsning av tidsfristen för anstaltsvårdens ordnande har blivit, att många landskommuner redan löst eller hålla på med lösningen av sin anstaltsfråga. I dessa kommuner har man härvid — särskilt i sådana, där de ekonomiska verkningarna av skolväsendets reformering alltför ofta gör sig kännbara — tvingats att ytterligare höja den redan alltför höga utdebiteringen. I de många mindre och vanligen ekonomiskt svagare kommuner åter, där man i hopp om bättre tider uppskjutit ordnandet av anstaltsvården, står man nu inför tvånget att snarast möjligt skrida till handling utan möjlighet att därvid hindra en liknande skärpning av skattetrycket.

En dylik ökad belastning av våra redan förut svårt skattetyngda landskommuner bör emellertid med all makt förhindras, därest man icke med berätt mod vill försätta dem i verkligt nödläge. Möjligheter att hjälpa saknas ej heller. Det gäller blott att bevilja de kommuner, som ännu icke löst sin anstaltsfråga, ett så pass långt uppskov att de hinna få tillräckligt andrum. Det är visserligen sant att den nuvarande lagen ger möjlighet för Kungl. Maj: t att, »där omständigheterna därtill föranleda», medgiva uppskov intill den 1 januari 1934. Men denna lagbestämmelse, vilken ju endast syftar på undantagsfallen, kan icke anses tillfyllest. Statsmakterna måste bevilja ett generellt uppskov och detta bör av ytterligare skäl, som här nedan skola beröras, icke tilltagas för snävt.

Då den nya fattigvårdslagen år 1918 tillkom, var ännu vården bl. a. av sinnessjuka och obildbara sinnesslöa samt kroniskt sjuka mycket otillfredsställande

ordnad. Man förutsatte därför att sådana sjuka, i den mån de kunde hänföras under fattigvårdslagens bestämmelser, i stor utsträckning skulle behöva beredas vård å fattigvårdsanstalterna. För den skull inrymdes ju också de ovannämnda bestämmelserna i § 32 rörande särskilda rum och avdelningar för »sinnessjuka, sinnesslöa, tuberkulösa eller med svårare sjukdom behäftade understödstagare». I de kommuner, där anstaltsvården ordnats, har även hänsyn tagits till behovet av sådana särskilda vårdplatser och de ha också i stor utsträckning kommit till användning. En inom socialdepartementet verkställd sammanställning visar sålunda bl. a., att av de sammanlagt 8,288 personer för hela riket, som vid utgången av 1928 vistades på av statens fattigvårdsinspektion »godkända eller godtagna ålderdomshem», ej mindre än 580 voro sinnessjuka, 660 sinnesslöa, 546 kroniskt sjuka och 163 tuberkulösa.

Emellertid har som bekant under senare år frågan om såväl sinnessjukvården som den kroniska sjukvården kommit i ett helt annat och bättre läge. 1928 års riksdag har sålunda ej endast beslutat om inrättandet av vissa sinnesslöanstalter, utan även fastställt en fullständig plan för hela sinnessjukvårdens ordnande. Statsmakterna ha härvid såsom sin uppfattning tillkännagivit, att staten — i den mån ej särskilda avtal med vissa städer föranleda annat — i princip går in för anskaffande av vårdplatser för alla de sinnessjuka, som äro i behov av vård å »med fullständig medicinsk utrustning försedda anstalter» (statliga sinnessjukanstalter). För fullgörandet av denna utfästelse har staten vidare förklarat sig ämna inom den närmaste tioårsperioden uppbringa antalet vårdplatser å statshospitalen till tre per tusen av befolkningen.

Även frågan om den kroniska sjukvårdens ordnande har under senare år bringats betydligt närmare sin lösning. Alltsedan år 1927 har riksdagen sålunda för att uppmuntra byggandet av särskilda hem för kroniskt sjuka beviljat betydande statsbidrag till landsting och primärkommuner, såväl för själva uppförandet av dylika anstalter som för deras drift. Genom denna statens medverkan har också antalet platser för kroniskt sjuka på sistone högst avsevärt ökats. Ett ytterligare kraftigt steg framåt har lösningen av denna fråga tagit genom statsmakternas medgivande på sistone, att överflödiga epidemisjukhus få tagas i bruk för bl. a. behövliga hem för kroniskt sjuka utan skyldighet för vederbörande att återställa det för epidemisjukhuset erhållna statliga byggnadsbidraget. Till sist torde också i detta sammanhang böra erinras om pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet, varigenom under senare år ett mycket stort antal vårdplatser huvudsakligen för reumatiska sjukdomar och nevrosor, framför allt vid lasarett, ställts och ytterligare komma att ställas till förfogande.

Det är emellertid uppenbart, att i samma mån som staten och landstingen sålunda ordna sinnessjukvården och den kroniska sjukvården, och detta på ett ur vårdsynpunkt långt mera betryggande sätt än primärkommunerna kunna göra, i samma mån kommer också frågan om kommunernas fattigvård — i vad denna rör anstaltsvården — i ett alldeles nytt läge. Från kommunerna kommer successivt att avlastas ett betydande klientel av sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka. Detta måste i sin tur ha till följd, att behovet av vårdplatser vid fattigvårdsanstalterna — och särskilt då av de ur såväl byggnads- som driftsynpunkt dyraste platserna — blir avsevärt mindre än tidigare. Med avseende på de under fattigvårdslagen hänförliga sinnessjuka gäller visserligen den inskränkningen, att endast sådana sjuka erhålla plats vid statens hospital, som äro i behov av vård »å med fullständig medicinsk utrustning försedda anstalter». Men märkas bör å andra sidan, att de sinnessjuka fattiga, vilka icke kunna hänföras till denna kategori, i allt större utsträckning beredas möjligheter till särskild vård i andra former. Sålunda har man på senare tid ägnat allt större in-

tresse åt såväl utvecklingen av den s. k. familjevården som även åt en till statshospitalen ansluten dispensärvård. Det kan därför med visshet förutsägas, att redan inom de närmaste åren fordringarna på kommunernas fattigvårdsanstalter kunna betydligt nedsättas. Med hänsyn härtill komma säkerligen också många av de nya fattigvårdsanstalter, som kommunerna redan uppfört, att visa sig alldeles onödigt stora. Visserligen lära dessa anstalter numera — i den mån ledigt utrymme uppstår — ofta kunna fyllas av äldre, vilka gärna betala för sig, blott de få vistas å anstalten. Men även om anstalterna härigenom i fortsättningen kunna fullt utnyttjas, så är det tydligt, att dessa icke på detta sätt få den användning, som enligt fattigvårdslagen avses. Det kan ingalunda anses vara kommunernas sak att uppföra dyrbara anstalter för äldre, som själva kunna betala, så mycket mer som de relativt obetydliga inkomster, kommunen härigenom erhåller, icke stå i någon som helst rimlig proportion till kostnaden för inrättandet av platserna ifråga.

Dessvärre är icke mycket att åtgöra i de fall, där kommunernas redan färdiga anstalter på grund av ovannämnda omständigheter blivit för stort tilltagna. Så mycket viktigare blir emellertid att tillse, att i de många kommuner, där anstaltsfrågan ännu är olöst, liknande missgrepp icke bliva begångna. Men skall detta kunna ske, fordras också att kommunerna, innan de definitivt utforma sitt anstaltsväsen, få tillfälle att fullt överblicka verkningarna av de härövan berörda förbättringarna av sinnessjukvården och den kroniska sjukvården. Detta synes vara så mycket nödvändigare, som även andra faktorer än de här antydda inom de närmaste åren kunna väntas medföra en liknande miskning av fattigvårdssamhällets anstaltsklientel. Utan att här närmare ingå på dessa sistnämnda faktorer må endast påpekas, att även tuberkulosisvården för närvarande på många håll står inför en högst betydande förbättring — icke minst genom statsmakternas beslut om ökade statsbidrag till sanatorievården i Norrland — varigenom sådana tuberkulösa, som nu frekventera fattigvårdsanstalterna, kunna väntas få vård på andra håll. Slutligen är också att antaga, att pensionsförsäkringen — allteftersom flera åldersklasser kunna tillgodogöra sig inbetalda pensionsavgifter — kommer att än ytterligare minska kraven på kommunernas fattigvård.

Av det föregående har framgått, att statsmakternas medverkan till en förlängning av tidsfristen för fattigvårdsanstalternas ordnande är av behovet starkt påkallad. Det är nog gott och väl att staten bör stifta lagar rörande sådana sociala åtgärder, vilka ur samhällets synpunkt kunna anses önskvärda och som kommunerna kanske icke utan lagstiftningens tvång på eget initiativ skulle vidtaga. För all sådan lagstiftning måste dock å andra sidan den grundprincipen gälla, att genom lagen icke kräves mera än vad som kan anses stå i rimlig proportion till kommunernas ekonomiska bärkraft. Rubbar man på denna grundprincip och lägger på kommunerna bördor, som dessa icke utan de största svårigheter förmå bära, blir lagstiftningen ifråga förr eller senare endast till skada för samhället självt. Det är fara värt att den nya fattigvårdslagens härovan berörda paragrafer kunna få dylika verkningar, därest statsmakterna icke i tid ingripa. Ty många av de hårt skattetyngda landskommuner, för vilka ett uppskov med anstaltsvårdens ordnande nu begäres, befinna sig för närvarande — icke minst på grund av moderneringens svåra betryck — i en sådan situation, att en ytterligare belastning av deras ekonomi skulle medföra de mest allvarliga risker för samhället i dess helhet.

Till sist återstår att fastställa den tidpunkt, intill vilken kommunerna böra beviljas ett generellt uppskov med anstaltsvårdens ordnande. Denna synes

lämpligen böra fastställas till den 1 januari 1938. Omkring denna tidpunkt utgår nämligen den tidsperiod, inom vilken statsmakterna utfäst sig att ordna den statliga sinnessjukvården. Visserligen äro då ännu icke alla hospital färdigbyggda, men man torde dock kunna förutsätta, att så pass långt fram i tiden verkningarna av statens åtgöranden på detta område rätt väl låta sig överblickas.

Med stöd av vad som här yttrats får Skattebetalarnas Förening i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj: t måtte i proposition till nästa års riksdag föreslå en sådan ändring av § 90 i lagen om fattigvården av den 14 juli 1918, att med fullständigt ordnande av de i § 31 samma lag omförmälda anstalterna måtte anstå intill den 1 januari 1938.

Över berörda framställning infordrades utlåtande från statens inspektör för fattigvård och barnavård. Denne avgav utlåtande i ärendet den 12 december 1929 och anförde däri, efter en redogörelse för frågans tidigare behandling i riksdagen, bl. a. följande:

När sålunda denna fråga grundligt behandlats vid såväl 1926 som 1928 års riksdagar, är det ägnat att väcka förvåning att nu framkommit förslag om ett generellt uppskov om ytterligare 7 år. Man har anledning att fråga om några nya omständigheter tillkommit, som kunna motivera denna framställning. Men så är ingalunda fallet. Den omständigheten att åtskilliga kommuner befinna sig i ekonomiskt svårt läge torde ha varit känt även under åren 1926 och 1928, när denna fråga behandlades i riksdagen. Alldeles oriktigt är det att framställa denna anstaltsfråga såsom en ny »ekonomiskt betungande byggnadsuppgift». Kommunerna ha varit medvetna om densamma ända sedan 1918, och det stora flertalet har redan ordnat anstaltsfrågan, medan andra ha vidtagit förberedelser för densammas lösning, t. ex. årligen avsatt medel för ändamålet, inköpt fastigheter, anskaffat tomter m. m. De mångahanda lättnader, som beretts kommunerna vid lösningen av denna fråga, ha i skrivelsen ej alls berörts. Sålunda förbigås fullständigt den omständigheten, att ett mycket stort antal kommuner på mycket fördelaktiga villkor kunnat få sitt anstaltsbehov fyllt genom att hyra platser i redan befintliga ålderdomshem. Det stora arbete, som länsstyrelserna med tillhjälp av fattigvårdskonsulenterna utfört såväl genom dylika åtgärder som genom att kommunalförbund bildats för uppförande av gemensamma ålderdomshem, avfärdas med orden att kommunerna »önska vanligen av lokalpatriotiska skäl lösa sin anstaltsfråga var och en för sig». Sanningen är den att gemensamhetstanken, som till en början låg kommunerna emot, år efter år vunnit terräng, sedan man fått ögonen öppna för hur mycket billigare anstaltsvården därigenom blir. Som ett exempel härpå kan anföras, att i Gotlands län av länsstyrelsen utarbetats och av länets kommuner preliminärt godkänts planer för anstaltsfrågans lösning för 92 landskommuner genom fem gemensamma ålderdomshem, av vilka intet utgör nybyggnad. I övriga län, där ett stort antal småkommuner finnas, medverka konsulenterna till att kommunalförbund bildas eller att kommunerna erhålla möjligheter att inackordera sina vårdbehövande i annan kommuns anstalt. Tvärtemot vad i skrivelsen uppges, komma äldre byggnader ofta till användning, och genom att numera många arkitekter specialiserat sig på omändring av äldre byggnader till ålderdomshem, har det blivit möjligt att mångenstädes för relativt ringa kostnad ordna anstaltsfrågan. I dylik riktning verkar också det förhållandet, att antalet platser å ålderdomshem numera visa sig ej behöva vara så stort som det var före den nu gällande lagstiftningen.

Vid godkännande av planer till fattigvårdsanstalter tages också hänsyn till att antalet vårdplatser endast blir det för varje kommun absolut nödvändiga, och den inom Socialdepartementet verkställda och i skrivelsen omnämnda undersökningen av belagda platser å »godkända eller godtagna» anstalter bestyrker, att i regel utrymmet varit det riktiga. I 16 län uppgår antalet belagda platser till mellan 80 och 110 % av det befintliga antalet och i de övriga länen växlar beläggningen mellan 65 och 80 %, om undantag göres för Gotland, där speciella förhållanden förekomma. Det är sålunda icke riktigt vad i skrivelsen anföres att många av de nya fattigvårdsanstalterna visat sig onödigt stora. Ty alltid måste några platser finnas lediga, enär i anstalterna ofta nödställda personer tillfälligt omhändertagas. Att såsom i skrivelsen göres anmärka mot att i en del fall mindre bemedlade personer i mån av utrymme lämnats tillfälle inackordera sig i den kommunala anstalten är mycket obefogat, enär, särskilt i städerna, dessa personer befinna sig i minst lika dålig ställning som de helt utblottade. Men givetvis bör vid planläggning av ett ålderdomshem hänsyn allenast tagas till fattiga, som falla under § 1 i lagen om fattigvård.

Om sålunda den framställning, som i skrivelsen lämnats angående anstaltsfrågans nuvarande läge, väsentligen är felaktig, gäller detsamma vad som yttras angående vården av sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka. Det bör erinras, att när riksdagen år 1928 fattade sin ställning till uppskovsförslaget ifråga om ålderdomshemmens anordnande, riksdagen var fullt medveten om hur vården av de ovanberörda sjuka skulle ordnas; ty vid 1926 och 1928 års riksdagar fattade riksdagen beslut i dessa frågor på hemställan av Kungl. Maj: t. Andra lagutskottet vid 1928 års riksdag erinrade i sitt yttrande om uppskovsförslaget om de föreliggande förslagen om anstalter för sinnessjuka och sinnesslöa, men fann ej anledning vidtaga annan ändring angående tiden för anstaltsväsendets ordnande än ovan antydda justering i 90 § fattigvårdslagen. Nu framhålles emellertid i skrivelsen, att statens åtgärder för de sinnessjukas m. fl: s vård åstadkommit en förändring i befintliga förhållanden. Det är svårt att förstå vad härmed åsyftas. Det är utan vidare klart, att såväl kommuner som statliga uppsiktsmyndigheter vid bedömandet av ålderdomshemmens lämpliga storlek böra taga nödig hänsyn till de statliga åtgärderna. Att dessa i många fall betyda en avlastning i den kommunala vårdskyldigheten är tydligt, men å andra sidan måste man räkna med att åtskilliga kroppssjuka samt lindrigt sinnessjuka (försörjningsfall) under inga omständigheter komma att mottagas å statens eller landstingens anstalter, varför kommunerna måste sörja för dem. Enligt den tanke, som utvecklas i skrivelsen, skulle kommunerna — innan de definitivt utforma sitt anstaltsväsen — få tillfälle att *fullt överblicka verksamheterna av de statliga åtgärderna*. Men dessa åtgärder komma väl att slutföras — åtminstone vad sinnessjukvården angår — allra tidigast om ett tiotal år, troligen ännu senare. Det kan väl dock ej vara föreningens mening att under en så lång period sätta fattigvårdslagens kanske viktigaste bestämmelse — anstaltsvårdens ordnande — ur funktion.

Det må här erinras om, att samtliga länsstyrelser nyligen till Kungl. Maj: t inkommit med redogörelser för anstaltsfrågans läge. Det framgår av dessa redogörelser, att i Västmanlands län frågan är fullständigt löst, att i vissa andra län, såsom Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Kalmar samt Blekinge län, detta i det närmaste kan sägas vara fallet, att i sådana län, som räkna ett stort antal småkommuner, pågår ett intensivt arbete för sammanförande av småkommunerna och att detta lyckats i sådan grad, att exempelvis länsstyrelsen i Älvsborgs län anser sig kunna uttala en »förhoppning om att anstaltsfrågan, möjligen med något undantag, skall hava vunnit sin lösning i länets samtliga kommuner före den 1 januari 1931».

Skulle nu det i skrivelsen föreslagna generella uppskovet till år 1938 medgivas, ligger det i sakens natur, att det efter många års förberedelser nu pågående arbetet för att på billigaste sätt lösa anstaltsfrågan väsentligen skulle avstanna. De mindre ansvarskännande kommunerna komme nämligen att tillsvidare avstå från alla åtgärder, som avsåge att antingen modernisera äldre anstalter eller samarbeta med andra kommuner. De kommuner åter, som av skilda anledningar önska och vilja ordna sitt anstaltsväsen, oberoende av uppskovet, skulle se detta sitt uppsåt väsentligt försvårat och kanske i många fall ensamma tvingas ordna ett ålderdomshem, ehuru detta eljest lämpligast bort vara gemensamt för flera kommuner. Det torde vara ganska klart, att härigenom ökade kostnader skulle uppstå och att huvudsyftet med skrivelseförslaget — ekonomisk lättnad för kommunerna — i många fall skulle förfelas. Att de fattiga, som ännu flerstädes måste bo i bristfälliga, numera eljest utdömda s. k. »fattighus», skulle bli lidande av ett eventuellt uppskov, är tydligt, liksom att ett sådant uppskov innebär orättvisa gentemot de kommuner, som inom hittills föreskriven tid ordnat sitt anstaltsväsen.

Till sist må framhållas, att det icke torde finnas skäl att överge den form för meddelande av uppskov, som på grund av 1926 års riksdag infördes, nämligen att Kungl. Maj: t medgives rätt att besluta uppskov, helt eller delvis, intill den 1 januari 1934. Denna form för uppskov har nämligen visat sig smidig och fyllt sin uppgift, där verkliga skäl för uppskov förelegat.

Sammanfattningsvis får jag sålunda framhålla, att, sedan riksdagen åren 1926 och 1928 behandlat frågan om ytterligare uppskov vid ordnandet av fattigvårdens anstaltsfråga, intet nytt inträffat, som kan föranleda ändring i nuvarande bestämmelser. En sådan ändring bör så mycket mindre komma till stånd, som ett mycket stort antal kommuner redan fått sin anstaltsfråga ordnad och andra just nu äro synnerligen aktiva för att ensamma eller gemensamt få till stånd ålderdomshem. Ett bifall till skrivelseförslaget skulle därför icke allenast ur de vårdbehövandes utan även flerstädes ur ekonomisk synpunkt verka synnerligen ofördelaktigt.

Åberopande vad ovan anförts får jag sålunda hemställa om avslag å förevarande framställning.

Sedan berörda utlåtande inkommit, lämnade Kungl. Maj: t styrelsen för landskommunernas förbund tillfälle att avgiva yttrande i ärendet. Sådant yttrande avgavs den 9 januari 1930. Yttrandet är av följande lydelse:

När styrelsen för Svenska landskommunernas förbund den 9 november 1925 ingav underdånig framställning med hemställan om vidtagande av åtgärder för framflyttande i fem år av den då fastställda tidsfristen för anstaltsväsendets ordnande, den 1 januari 1929, var det huvudsakligen av tre olika grunder, som styrelsen ansåg ett dylikt uppskov nödvändigt. Det första skälet var, att det erforderliga antalet vårdplatser för det dåvarande icke vore tillräckligt noggrant känt, framför allt när beträffande vissa kategorier vårdbehövande, sinnessjuka och kroniskt sjuka, frågan om vårdens fördelning på staten, landstingen och primärkommunerna icke nått definitiv lösning. Det andra skälet var, att möjligheten till sammanslutningar mellan primärkommunerna i form av kommunalförbund för hållande av gemensamma fattigvårdsanstalter, vilken möjlighet tillkommit genom 1919 års lagstiftning, ännu icke syntes vara tillräckligt känd för det stora flertalet primärkommuner. Såsom tredje skäl slutligen anfördes, att byggnadskostnaderna icke nedgått i samma utsträckning som övriga levnads-kostnader, vadan prisutvecklingen på detta område borde avvaktas.

I anslutning till styrelsens berörda hemställan väcktes vid 1926 års riksdag ett flertal motioner om uppskov med ordnandet av fattigvårdsanstalterna, vilka motioner resulterade i en lagändring, varigenom ett generellt uppskov på två år, alltså intill den 1 januari 1931, beviljades, varjämte Eders Kungl. Maj:t, där särskilda omständigheter därtill föranledde, ägde medgiva fattigvårdssamhälle uppskov i ytterligare tre år, intill den 1 januari 1934. Genom beslut vid 1928 års riksdag gjordes sistnämnda bestämmelser smidigare och samtidigt mera omfattande; enligt nuvarande lydelse av författningsrummet kan uppskov intill den 1 januari 1934 erhållas, där omständigheterna därtill föranleda, med ordnande, helt eller delvis, av dylik anstalt.

För att bedöma lämpligheten av ifrågasatt ytterligare generellt uppskov intill den 1 januari 1938 har styrelsen undersökt giltigheten under nuvarande förhållanden av de skäl, som styrelsen i ovannämnda skrivelse år 1925 anförde för uppskov. Vad då det sist anförda skälet, de höga byggnadskostnaderna, angår, är det visserligen ostridigt, att dessa ännu ligga högre än flertalet andra levnadskostnader, men å andra sidan har under de gångna åren prisnivån så stabiliserat sig, att någon sänkning, åtminstone någon avsevärdare sådan, icke kan väntas, vadan detta skäl till ytterligare uppskov icke numera äger giltighet.

Vad angår kommunernas obekantskap med kommunalförbundsinstitutet kan sådan icke längre anses föreligga, då vederbörande myndigheter, framför allt efter nådiga cirkuläret till länsstyrelserna den 7 mars 1929, samrått med kommunerna om olika möjligheter för anstaltsvårdens ordnande; där svårighet att förmå kommunerna till ett samgående härför förefinnes, kan denna icke längre hänföras till obekantskap med nämnda institut utan måste i stället tillskrivas obenägenheten att använda detsamma.

Vad så till sist angår det första av styrelsens skäl, så har under de gångna åren såväl sinnessjukvården som vården av de kroniskt sjuka genom statsmakternas därom fattade beslut i princip nått sin lösning. Beträffande sinnessjukvården är sålunda fördelningen på stat, landsting och primärkommuner numera principiellt fullt genomförd, vadan någon oklarhet i fråga om behovet av vårdplatser för primärkommunernas del härutinnan icke längre förefinnes. I fråga om vården av de kroniskt sjuka har av flertalet landsting beslut fattats om den utsträckning, i vilken landstinget kommer att medverka, vilka beslut flerstades redan lett till inrättande av erforderliga sjukhem; inom några landstingsområden är däremot frågan under utredning eller har ej hunnit föranleda beslut, och här är således ännu ovisshet förhanden om det för primärkommunernas del erforderliga antalet vårdplatser. Styrelsen, som förutsätter, att i sådana fall Eders Kungl. Maj:t kommer att använda sin rätt att delvis medgiva uppskov utöver den 1 januari 1931 med ordnande av fattigvårdsanstalter, kan under sådana förhållanden icke anse nämnda omständigheter böra föranleda ytterligare generellt uppskov med ordnandet av dylika.

Om de skäl, som voro avgörande för styrelsen, när den på sin tid gjorde hemställan om förlängd tidsfrist, således icke längre, enligt styrelsens förmenande, kunna åberopas för beredande av ytterligare förlängt uppskov, kunna andra omständigheter under tiden hava inträffat, vilka göra ett dylikt uppskov önskvärt eller nödvändigt. Det synes styrelsen självklart, att det måste vara mycket starka skäl, om i elfte timmen av den lagfästade övergångstiden ytterligare generell förlängning av denna skall medgivas, då en dylik lagändring lätteligen kan få skenet att gynna vissa kommuner framför andra, som lojalt ordnat eller förberett ordnandet av anstaltsfrågan.

De skäl, som i Skattebetalarnas förenings inläga anföras för ytterligare uppskov, kunna sammanföras till två, dels åtskilliga kommuners tryckta ekonomiska

ställning, dels sinnessjukvårdens och den kroniska sjukvårdens läge. I det föregående har styrelsen anfört, att enligt styrelsens förmenande sistnämnda omständighet icke kan åberopas som skäl för ytterligare generellt uppskov, men att möjligen läget av frågan om vården av kroniskt sjuka bör föranleda partiellt uppskov i vissa fall med ordnandet av anstalter utöver den nu som regel medgivna tidsfristen, 1 januari 1931.

Vad åter kommunernas tryckta ekonomiska ställning angår, är det med verkligheten överensstämmande, att åtskilliga kommuner alltjämt hava att dragas med oskäligt höga skatter för kommunala ändamål. Svenska landskommunernas förbund anser också, att all möjlig hänsyn bör tagas till detta förhållande vid anstaltsfrågans ordnande; men anser icke rätta vägen vara att till en oviss framtid undanskjuta lösningen av denna utav alla som nödvändig för även ett minimum av social vård ansedda anstaltsfråga. Det synes styrelsen ur alla synpunkter lämpligare, att för kommuner i svåra ekonomiska förhållanden möjligheten att ordna anstaltsfrågan genom avtal om vårdplatser å andra kommuners anstalter i så stor utsträckning som möjligt anlitas, och det vill också synas av den av statens inspektör för fattigvård och barnavård lämnade sammanfattningen av länsstyrelsernas yttranden med förslag till länens uppdelning i lämpliga områden för fattigvårdens handhavande, som om länsstyrelserna i allmänhet hade ögonen öppna för denna väg att ordna föreliggande fråga. I ett län (Gotlands) är sålunda anstaltsfrågan avsedd att för hela länet ordnas genom inackordering av vårdbehövande på redan befintliga eller (i två fall) av kommuner beslutade anstalter, och i flera andra län tager inackorderingssystemet en framskjuten plats i de angivna förslagen. Genom att i så stor utsträckning som möjligt anlita denna utväg torde säkerligen i flertalet fall hårt skattetyngda kommuner kunna förskonas från åläggande att ensamma eller i förening med andra uppföra fattigvårdsanstalter. Där detta emellertid icke låter sig göra, är det, enligt styrelsens mening, av stor vikt, att länsstyrelserna vid sin prövning av anstalternas användbarhet taga hänsyn till kommunernas ekonomiska förhållanden och icke ålägga kommunerna sådana nyanskaffningar eller förbättringar, som, visserligen i och för sig själva önskvärda, icke kunna anses oundgängligen nödvändiga för att anstalterna skola nödortfigt fylla sitt ändamål. Även i dylika fall föreligga enligt styrelsens mening sådana omständigheter, som författningen enligt böra föranleda meddelande från Eders Kungl. Maj: ts sida av uppskov med anstaltsordnandet. Under sådana omständigheter kunna ej heller kommunernas ekonomiska förhållanden åberopas som skäl för ytterligare uppskov med anstaltsfrågans slutliga ordnande.

En omständighet, som med mera fog synes kunna åberopas som skäl för ytterligare uppskov, har visserligen ej berörts i Skattebetalarnas föreningsinlaga, men torde det oaktat i korthet få vidröras. Genom åtskilliga åtgärder av Eders Kungl. Maj: t, främst genom tillsättande av sakkunniga för verkställande av utredning angående den sociala försäkrings- och hjälpverksamhetens organisation, hava frågor lagts under utredning, som synnerligen nära sammanhänga med här förevarande fråga om fattigvårdsanstalternas anordnande, och det ligger nära till hands att befara, att en rationell lösning av sistnämnda frågor möjligen kan försvåras genom en fristående lösning av anstaltsfrågan för fattigvården. Även om det givetvis hade varit lyckligare, om frågornas lösning kommit i omvänd ordning, synes det dock styrelsen, som om en lösning i första hand av fattigvårdens anstaltsfråga icke behövde föregripa en rationell lösning av de nämnda, under utredning varande frågorna. Genom nåd. cirkuläret till länsstyrelserna den 7 mars 1929 med direktiv för förslag till länens uppdelning i fattigvårdsområden har sambandet mellan denna fråga och övriga berörda spörs-

mål starkt understrukits, och då vidare i ena som i andra fallet ett samgående mellan till strukturen likartade och även i övrigt genom läge, storlek, kommunikationer m. m. varandra närstående kommuner, är den enda naturliga lösningen, torde några större svårigheter för en slutgiltig organisation av den sociala försäkrings- och hjälpverksamheten i dess helhet icke vara att befara, därför att en av dessa detaljer, anstaltsväsendet för fattigvården, först bringas till lösning.

Under hänvisning till vad ovan anförts om nödvändigheten av att under vissa förutsättningar inackordera å annan kommuns anstalt och Eders Kungl. Maj:ts rätt att medgiva uppskov med ordnande, helt eller delvis, av fattigvårdsanstalterna komma till användning, får därför styrelsen uttala såsom sin mening, att någon ändring i nuvarande bestämmelser angående tidsfristen för det fullständiga ordnandet av primärkommunernas fattigvårdsanstalter icke kan anses vara erforderlig.

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt den vid fattigvårdslagens antagande år 1918 fastställda övergångstiden skulle anstaltsfrågan vara slutligt ordnad den 1 januari 1929. Vid 1926 års riksdag beslöts emellertid att utsträcka övergångstiden till den 1 januari 1931, och lämnades därjämte Kungl. Maj:t medgivande att, där särskilda omständigheter därtill föranledde, bevilja uppskov utöver nämnda tid med anstaltsfrågans ordnande intill den 1 januari 1934. Vid 1928 års riksdag väckt förslag om ytterligare förlängning av övergångstiden vann icke riksdagens bifall, men föranledde viss omredigering av det ifrågavarande lagrummet, 90 § fattigvårdslagen, varigenom ökade möjligheter att bevilja uppskov bereddes Kungl. Maj:t.

Utskottet.

De skäl, som i den föreliggande motionen anföras för ytterligare generellt uppskov med anstaltsfrågans ordnande, nämligen åtskilliga kommuners tryckta ekonomiska ställning och vissa sjukvårdsfrågors läge, kunna givetvis vara värda allt beaktande. Samma skäl hava ju också föranlett de ändringar i övergångsbestämmelserna, som på utskottets förslag vidtagits vid 1926 och 1928 års riksdagar. Då utskottet senast tog ståndpunkt till det föreliggande spørsmålet, yttrade utskottet emellertid betänkligheter mot ytterligare generellt uppskov och ansåg de av utskottet föreslagna modifikationerna i lagtexten tillräckliga för tillgodoseende av de då föreliggande motionernas syfte.

Rörande anstaltsfrågans nuvarande läge har utskottet inhämtat följande. Anstaltsfrågan är löst eller står i begrepp att lösas i 2,190 av rikets 2,529 kommuner, under det att godkända åtgärder för frågans lösning ännu icke vidtagits i 339 kommuner. Av sistnämnda kommuner anses enligt en av vederbörande myndighet förslagsvis uppgjord plan 9 själva böra bygga ny anstalt, 62 vidtaga förändringsarbeten å redan befintliga anstalter, 234 bilda kommunalförbund för anstaltsfrågans lösning och 34 avtala om vårdplatser å annan kommun tillhörig anstalt. Vid jämförelse med de uppgifter rörande anstaltsfrågans läge, som utskottet var i tillfälle att lämna vid 1928 års riksdag, framgår, att antalet kommuner, som ännu icke vidtagit godkända åtgärder för frågans lösning, nedgått från 841 till 339 och antalet kommuner, som själva böra bygga ny anstalt, nedgått från 55 till 9.

Utskottet har vid behandlingen av den föreliggande motionen icke funnit skäl föreligga att frångå sin vid 1928 års riksdag fattade ståndpunkt till ifrågasvarande spörsmål och får alltså hemställa,

att motionen II: 118 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 februari 1930.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow,* Linder,* Almkvist, Sigfrid Hansson* och *Frändén*, fröken *Hesselgren** samt herr *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde, *Hage, Jeppsson, Björnberg**, *Pettersson* i Hällbacken, *Gardell* i Gans, *Aronson* och *Hansson* i Trollhättan.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Magnusson* i Skövde, *Gardell* i Gans och *Aronson*, vilka anfört följande:

»De av motionärerna anförda skälen för ytterligare uppskov med anstalts byggande, nämligen åtskilliga kommuners tryckta ekonomiska ställning, vilken ytterligare skärpts genom den aktuella jordbrukskrisen, äro tvivelsutan av den art, att de motivera ytterligare uppskov med anstaltsfrågans ordnande. Därest uppskov därjämte i likhet med riksdagens beslut av 1928 göres fakultativt och sålunda i varje särskilt fall beroende av Kungl. Maj: ts prövning och medgivande har ju därigenom garanti skapats mot att kommunerna skulle obehörigen och på grund av bristande känsla för sina förpliktelser förhåla anstaltsvårdens ordnande. Vi ha därför ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med anledning av motionen nr 118 i andra kammaren, måtte för sin del antaga följande

L a g

om ändrad lydelse av 90 § i lagen den 14 juni 1918 (nr 422)
om fattigvården.

Härigenom förordnas, att 90 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården i dess lydelse enligt lagen den 2 mars 1928 (nr 33) skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

90 §.

Med fullständigt ordnande av anstalt, som omförmäles i 31 §, må anstå intill den 1 januari 1931. Där omständigheterna därtill föranleda, må Konungen medgiva fattigvårdssamhälle uppskov utöver nämnda tid med ordnande, helt eller delvis, av dylik anstalt intill den 1 januari 1939.

Med fullständigt — — — 1 januari 1929.

Under övergångstiden — — — ändamålet.»
